

AZ ISTVÁNFFY GYULA MEGYEI HONISMERETI GYŰJTŐPÁLYÁZAT 55 ÉVE

Rémiás Tibor

A gyűjtőpályázatról, a jelenről

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében Lajos Árpád és Bodgál Ferenc, a miskolci Herman Ottó Múzeum muzeológusai hozták létre az önkéntes honismereti gyűjtők megyei hálózatát. Az 1960-as évekre közel 120 fővel álltak szakmai kapcsolatban. Az önkéntes gyűjtők aktív nyomására *először 1961-ben hirdetett a Herman Ottó Múzeum megyei honismereti gyűjtőpályázatot*, amelyet a megyei tanács támogatott. A gyűjtőpályázat hamar közkedveltté vált a megyében, de nem sokat váratott magára országos ismertsége, sőt a nagyszámú és magas színvonalú pályamunkák révén elismertsége sem. A gyűjtőszenvedély és a lendület a mai napig, immáron 55 éve élte megénk gyűjtőpályázatát. 2015-ben 44. alkalommal hirdettük meg az Istvánffy Gyula megyei honismereti gyűjtőpályázatot.

A rendszerváltás után, *egészen 2011-ig a megyei önkormányzat Mecénás Kiemelt Alapja nyújtott anyagi támogatást* a gyűjtőpályázat meghirdetéséhez, lektorálásához, ünnepélyes díjkiosztásához és a megérdemelt díjak biztosításához. Az ünnepélyes díjkiosztások kezdetben a Múzeumi (és Műemléki) Hónap megyei megnyitójához szervesen hozzátartoztak. Majd a március 15-i ünnepi rendezvények részévé vált, mostanság pedig az október 23-i ünnepségek adnak alkalmat a gyűjtőpályázat résztvevőinek találkozájára és jutalmazására. A pályázatok értékelésére és a díjkiosztásra hol a Herman Ottó Múzeum előadótermeiben, hol a megyeháza dísztermében vagy a Miskolci Akadémiai Bizottság konferenciatermében került sor ünnepélyes keretek között. Manapság e rangos megyei eseménynek a miskolci Pannon-tenger Múzeum foglalkoztató előadója biztosít helyet.

Díjkiosztó a Pannon-tenger Múzeum termében

MEGHÍVÓ

Istvánffy Gyula

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei
Honismereti Egyesület és a
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei
Múzeumi Igazgatóság

tisztelettel meghívja Önt a

**XLII. ISTVÁNFFY GYULA
HONISMERETI GYŰJTŐPÁLYÁZAT**

díjkiosztó ünnepségére

2011. december 5-én, 10 órakor

a Miskolci Akadémiai Bizottság székházába
(Miskolc, Erzsébet tér 3.)

Köszöntőt mond és a díjakat átadja
Dr. Pusztai Tamás
megyei múzeumigazgató

HERMAN OTTÓ
MÚZEUM

Istvánffy-díjkiosztó meghívó (2011)

A meghirdetett gyűjtőpályázatra kezdettől fogva felnőtt és ifjúsági kategóriában érkeznek a dolgozatok. A rendszerváltást követően az életút kategóriával bővült a pályázati paletta. *Az Istvánffyra alkalmanként 30-65 pályamunka érkezik be, amiket a HOM szakemberei lektorálnak.* Színvonaluk változó, de felbecsülhetetlen értéket képviselnek, mert az információhalmazon túl pótolhatatlan korhangulatot is hordoznak magukon.

55 év alatt több mint 100 ezer lapterjedelmű honismereti és helytörténeti információ került be megyénkről a HOM Helytörténeti Adattárába és Néprajzi Adattárába. Sok közülük publikussá is vált tudományos feldolgozások részeként vagy önálló munkaként.

2010-től a civil szervezetekre is kiható strukturális (a pályázati rendszerekben is jelentkező) változások bevezetése *sajnos, a mi esetünkben a biztos anyagi támogatási háttér megszűnését jelentette.* Ennek következtében megyei periodikánk, a Szülőföldünk újabb számai 2011-től nem láttak napvilágot. Megyei honismereti gyűjtőpályázatunk, az Istvánffy, pedig szűk, ad hoc jellegű támogatásban részesül, ennek ellenére meghirdetése mindvégig rendszeresen megtörtént. Mindezek a változások, persze több más kortünet mellett, az évtizedeken át lelkes gyűjtők számának fogyatkozásához vezettek.

Népfront mozgalomból honismereti mozgalom, a múlttól

A Hazafias Népfrontot (HNF) tekintjük Magyarországon, így megyénkben is a honismereti mozgalom „újkori” elindítójának. A HNF sajátos társadalmi szervezet volt 1954 és 1990 között. Céljai között már szerepelt, amit a szocializmus ismert merev keretei között kell és szabad értelmeznünk: „...a magyar társadalom valamennyi osztályának, rétegének összefogása” vagy „...erős mozgalom megalakítása, a városok és a falvak lakosságának nemzeti egységre való törekvése, a cselekvő hazafiságot

egyesíti szocialista társadalmi céljaink szolgálatára.” Mindezt a HNF „a politikai védőernyő” szerepének felvállalása mellett tudta megtenni. Sajtóorgánuma, a Magyar Nemzet hasábjain is terjesztette egységmozgalomra való felhívásait.

1956 után a HNF egységmozgalmában csak Miskolcon 656 bizottsági tagjuk volt. Ebből 270 fő MSZMP tag mellett már 386 fő párton kívülit regisztráltak. Tanulságos ezen elkötelezett, hazafias érzelmű személyek foglalkozás szerinti megoszlása: 214 munkás, 19 Tsz-tag, 195 értelmiségi, 9 egyházi személy és 219 egyéb. Ugyanakkor 1/3-uk, 217 fő nő volt.

A HNF kezdettől fogva nem tartotta szerencsésnek a „szocialisták vagyunk-e vagy hazafiak” kérdésfelvetést sem. Ugyanakkor maga Kádár János beszélt a „cselekvő hazafiságról”. Ebből is érzékelhető, hogy a szocializmus alatt jelentős mértékben eltorzult a nemzeti tudatunk. Kevés gazdagító élményben volt részünk a reális nemzettudat kialakulásához. Főleg az ifjúság gondolkodását rontotta meg a tartalmatlanság és a magyarság értékeinek alábecsülése. A közművelődésnek a kultúrotthonokban való megjelenésében a HNF-nek nagy szerepe volt. Ugyanakkor nagyot hibáztak abban, hogy működésük alatt csak a nagyszabású rendezvényeket preferálták. A család felelősségét elhanyagolhatónak vélték.

A HNF megyei bizottsága mellett 1957-től honismereti munkabizottság működött. A HNF égisze alatt 1981 és 1990 között a megyei honismereti munkabizottság vezetői voltak: dr. Kováts Dániel elnök és dr. Viga Gyula titkár. Ezen időszak alatt pl. dr. Kováts Dániel előadást tartott Sárospatakon (1982-ben) „az ifjúság hazafias nevelésében betöltendő helyéről és szerepéről”.

A népfrontos honismereti mozgalom pozitívumai között szerepelnek: a nemzeti identitás erősítése, a történelemszemlélet fontosságának hangsúlyozása és nemzeti múltunk vállalása. De a jövő mégis a civil kezdeményezések felé mutatott. Az 1990-es évektől már nem volt szükség a HNF védőernyőjére.

Istvánffy Gyula arcképe és aláírása

A pályázatok használhatóságáról, a jövőről

Az *Istvánffy gyűjtőpályázat kiírásának* mindig is az volt a célja, hogy mindent, lehetőség szerint minél szélesebb gyűjtési és kutatási területet magába öleljen. Legfeljebb az évfordulókon törekedtünk preferálni, de a személyes múzeumi konzultációkon a lelkes, rendszeresen megjelenő gyűjtőket igyekeztünk orientálni.

A *témaválasztás* alapvetően érdeklődés függőnek tekintendő. Ahhoz, hogy valaki igazán el tudjon mélyülni egy-egy választott vagy ajánlott témában, ahhoz évekre van szükség, mert csak így lehet figyelemre méltót alkotni, gyűjteni. Következésképpen a dolgozatok hasznossága, avagy használhatósága – túl a témára való rácsodálkozáson – attól függ, hogy a szerző, a gyűjtő mennyire képes a választott téma belsejébe hatolni.

Mindig is voltak *kampányfeladatok*, amire kutatott téma hiányában sok felnőtt jelentkezett, az ifjúság pedig lelkes volt. Ilyenek voltak pl. a földrajzi nevek gyűjtése, az '56-osok interjúja, az I. és II. világháborús bakák és katonák visszaemlékezései, a hagyományos paraszti életmód megörökítése és így tovább. A Szülőföldünk megyei honismereti periodika az Istvánffyn meghirdetett évfordulóknak külön tematikus számot is készített.

Idővel sajnos, leértékelődtek a kérdőíves gyűjtési munkák. Ugyanakkor a pályázatra beadott dolgozatok többségében nem jelentenek primer forrásokat a kutatók számára. Mint lektor is, úgy véljük – ami nem elhanyagolható szempont – hogy az elké-

szített pályamunkák egy kicsit az önmegvalósítás felé mozdultak el.

A *monografikus szemlélet, mint helytörténeti gyűjtési és kutatási kihívás* a pályázatbeadók többségének felkészültségét meghaladja. A rendszerváltás utáni településmonográfiák utáni vágy pedig ennek a tendenciának az igazolása a mai napig. Fontossá vált a településen kívül élő kutatók tudományos rálátása, a szaktudás (természettudós, őskorász, geológus, középkorász, korszakra specializált történész, néprajzos, szociológus és politológus) elfogadása.

Mi a jövő? A miskolci Herman Ottó Múzeumba az eltelt 55 év alatt közel 2000 pályamunka érkezett be. Ezen dolgozatok információs bázisa csak részben elérhető. MOST érkezett el a digitalizálás ideje! A gyűjtés néprajzi tekintetben – mondhatni – leállt, kihaltak a potenciális adatközlők. A történeti expedíciók, hagyatékok feltárása rapszodikussá, az elhalálkozás utáni megkeresésekké korlátozódtak, de inkább múzeumi szinten. Vagyis a betakarítás, a gyűjtés időszaka lezárult. *Itt az ideje a szintézisek készítésének!*

A Szülőföldünk 2011 utáni újraindításával vagy a megyei honismereti honlap szerkezetének újragondolásával lehetőség nyílhat az *Istvánffy utóbbi 20 éve bibliográfiájának elkészítésére, annak publikussá tételére*. Jómagam ennek a megvalósítása mellett állok, de tudomásom szerint többen is kardoskodnak amellett, hogy hasonló terjedelemben hasznosabb lenne 4-5 megyei honismereti pályamunkát egész terjedelemben közreadni. *Tisztelt Olvasó! Mi erről az Ön véleménye?*

Az Istvánffy-plakett elő- és hátoldala